

Programske smernice Združenja svetov delavcev Slovenije za leto 2023

Predsedstvo Združenja svetov delavcev Slovenije (ZSDS) je na svoji seji dne 22. 11. 2022 izoblikovalo in sprejelo programske smernice za delovanje ZSDS v letu 2023, ki podrobneje opredeljujejo nekatere prioritete cilje združenja in konkretne aktivnosti za njihovo realizacijo v tem letu.

Osnovno vodilo za operativno načrtovanje delovanja združenja predstavljata oba temeljna »strateška« dokumenta, ki sta bila sprejeta na letošnjem oktobrskem strokovnem posvetu ZSDS v Ankaranu, to sta:

1. Predlog širših ukrepov za razvoj ekonomske demokracije v Sloveniji in
2. Smernice za delovanje svetov delavcev in ZSDS na področju varnosti in zdravja pri delu (VZD).

Prvi določa glavne strateške cilje prizadevanj in delovanja združenja »navzven«, zlasti še na zakonodajnem oziroma normativnem področju, drugi pa prioritarno aktualno področje angažiranja združenja »navznoter«, se pravi za potrebe dodatne krepitve učinkovitosti pri delovanju svetov delavcev – članov združenja neposredno v njihovih delovnih okoljih. Oba dokumenta sta bila sicer podrobneje predstavljena tudi v prejšnji številki Ekonomske demokracije, konkretni kratkoročni cilji in aktivnosti, ki jih bo združenje (poleg zagotavljanja »redne« strokovne pomoči svojim članom in izvajanja drugih že utečenih dejavnosti za njihove potrebe) skušalo prioritarno realizirati v letu 2023, pa bodo predvsem naslednji:

I. Aktualne zakonodajne in druge širše aktivnosti združenja

1. Pobuda Vladi in DZ za takojšnjo »uzakonitev« tudi soupravljanja delavcev v zavodih

Čeprav naj bi se predvidoma v kratkem začela pripravljati tudi obširnejša prenova Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU), bi bilo vsekakor treba že pred tem po »skrajšanem postopku« sprejeti novelo tega zakona, s katero bi bila »uzakonjena« – vsaj začasna – **smiselna uporaba njegovih določil tudi za zavode**. S tem bi bili ustrezno realizirani obe že sprejeti ustavni odločbi (št. U-I-104/92 z dne 7. 7. 1994 in št. U-I-160/03-8 z dne 19. 5. 2005), ki zakonodajalcu izrecno nalagata takojšno normativno ureditev tudi delavskega soupravljanja v zavodih v skladu z jasno **določbo 75. člena Ustave RS**, ki se glasi: »Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah in zavodih na način in pod pogoji, ki jih določa zakon.«. Ugotovljeno **»neustavno stanje«** na tem področju, ki zadeva več kot 120.000 delavcev zavodov, torej v Sloveniji praktično traja že najmanj od sprejete prve tovrstne odločbe Ustavnega sodišča RS iz leta 1994, torej skoraj 29 let. Tega je zdaj vendarle treba končno že odpraviti, in to brez odlašanja.

ZSDS bo v tem smislu **ponovno vložilo pobudo Vladi in Državnemu zboru** za sprejem omenjene novele po »skrajšanem postopku«, ki je s Poslovníkom Državnega zbora med drugim predviden za primere, ko je treba realizirati veljavne odločbe Ustavnega sodišča RS.

2. Takojšen začetek priprav na celovito prenovu ZSDU

Združenje že vrsto let opozarja na dejstvo, da je – v osnovi sicer dobro vsebinsko zasnovan – ZSDU, ki je bil sprejet leta 1993 (in kasneje dvakrat, tj. leta 2001 in 2007, le minimalno in »nebitveno« noveliran), spričo izjemno hitrega družbenoekonomskega razvoja v zadnjih desetletjih v smeri »družbe znanja« in krepitev vloge zaposlenih kot nosilcev človeškega kapitala podjetij čedalje bolj zastarel in **nujno potreben temeljite prenove in modernizacije**. Izkušnje iz prakse namreč kažejo, da so številne rešitve v tem zakonu z vidika učinkovitega nadaljnjega razvoja sodobne delavske participacije v Sloveniji bistveno pomanjkljive, mnoge pa po vseh teh letih tudi že povsem neustrezne in celo razvojno retrogradne. V zvezi s tem je minister za delo Luka Mesec na oktobrskem strokovnem posvetu ZSDS v Ankaranu zagotovil, da naj bi se že v začetku leta 2023 začela tovrstna prenova predvidoma **tudi dejansko pripravljati**.

Glede na to, da je ZSDS v bistvu edina strokovna institucija v Sloveniji, ki se že več kot 25 let specializirano ukvarja tako s teoretičnim kot tudi strokovnim, predvsem pa tudi z vsakodnevnim praktičnim razvojem sistema sodobnega delavskega soupravljanja v podjetjih, se bo vsekakor skušalo **maksimalno intenzivno angažirati tudi v postopkih vsebinske priprave in sprejemanja tega predloga noveliranega ZSDU**. In sicer podobno kot že leta 2016, ko je bil prav na pobudo ZSDS in sindikatov s strani PS Levice že vložen v zakonodajni postopek predlog ZSDU-1 (a je bil v DZ takrat žal iz povsem banalnih proceduralnih razlogov zavržen), bo tudi tokrat v povezavi s sindikati pripravilo celovit nov predlog besedila tega zakona, dodatno dopolnjen še z nekaterimi novjšimi spoznanji na podlagi izkušenj iz prakse zadnjih let. Ta svoj predlog bo ponudilo pristojnemu ministrstvu kot morebitno podlago za pripravo konkretne novele ZSDU-1 ter se angažirano vključevalo tudi v vse nadaljnje postopke njegovega sprejemanja.

Priprava in sprejem celovito prenovljenega ZSDU bo torej vsekakor ena od ključnih prioriteta v aktualnih aktivnostih združenja v letu 2023.

3. Sprožitev ustavnega spora o Zakonu o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1)

Slovenski državni holding (SDH) d.d. je obvladujoča holdinška družba, ki skupaj z odvisnimi družbami, v katerih ima na podlagi Zakona o slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1) prevladujoč upravljavski vpliv, tvori **t. i. dejanski koncern**. Vendar pa več kot 40.000 zaposlenih v koncernskih družbah po tem predpisu nima zagotovljenih nobenih pravic do sodelovanja pri upravljanju tega koncerna, ki bi jim sicer pripadale po veljavnem Zakonu o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU), torej:

- ne do svojih predstavnikov v nadzornem svetu in upravi SDH d.d.,
- ne do sodelovanja prek skupnega sveta delavcev koncernskih družb v smislu 73. do 77. člena ZSDU,

kar je **vsekakor nedopustno in predstavlja veliko »rak rano« v sistemu delavskega soupravljanja v Sloveniji**.

Združenje je zato ob nedavnem sprejemanju novele ZSDH-1A pristojnim organom pravočasno posredovalo predloge za ustrezno normativno ureditev te problematike, vendar jih zakonodajalec žal ni upošteval, pobuda ZSDS z več kot 3.000 zbranimi podpisi delavcev za zakonodajni referendum pa je bila zavržena zaradi domnevne zamude roka za vložitev. Zato se je Predsedstvo ZSDS odločilo **sprožiti postopek za oceno ustavnosti ZSDH-1 na**

Ustavnem sodišču, in sicer po možnosti v sodelovanju s sindikati, reprezentativnimi na ravni države. Ti imajo namreč po Zakonu o ustavnem sodišču takšno oceno ustavnosti pravico tudi »zahtevati«, ne zgolj dati »pobudo« zanj, kar je v takšnih primerih seveda lahko pomembna postopkovna prednost. Besedilo pobude in zahteve za začetek tega postopka je že pripravljeno, potekajo pa še omenjeni dogovori s sindikati, tako da naj bi bila predvidoma vložena že v začetku leta 2023.

4. Pobuda za dopolnitev Kodeksa upravljanja družb s kapitalsko naložbo države

Razni kodeksi korporacijskega upravljanja, ki vsebujejo priporočila dobrih praks na tem področju in med katere (poleg kodeksov upravljanja za javne in nejavne družbe) sodi tudi **Kodeks korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države v okviru SDH**, sicer niso pravno zavezujoči akti, vendar pa predstavljajo pomembno dopolnilo veljavni zakonodaji. Zato je zelo pomembno, da vključujejo tudi določila o dobrih praksah razvoja delavskega soupravljanja in drugih oblik delavske participacije. Kar še zlasti velja za »državna podjetja«, ki bi morala v praksi vsekakor predstavljati zgled za učinkovito uresničevanje lastnih tovrstnih zakonov države.

Združenje bo iz teh razlogov posredovalo SDH-ju kot upravljavcu državnega gospodarskega premoženja posebno pobudo, da v vsebino omenjenega kodeksa dodatno umesti tudi ustrezne usmeritve, načela in priporočila dobre prakse ter splošna pričakovanja do družb s kapitalsko naložbo države glede **načrtnega spodbujanja hitrejšega razvoja vseh treh temeljnih oblik sodobne organizacijske participacije zaposlenih (delavske participacije)**, in sicer:

1. sodelovanja delavcev pri upravljanju,
2. udeležbe delavcev pri dobičku in
3. širšega notranjega lastništva zaposlenih,

v skladu s **sprejeto zakonodajo**, zlasti še z veljavnima Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU) in Zakonom o udeležbi delavcev pri dobičku (ZUDDob), ki se zaenkrat v slovenski poslovni praksi, vključno z »državnimi podjetji«, žal uresničujejo precej nedosledno in izrazito podoptimalno, ter v skladu s **sodobnim konceptom družbene odgovornosti podjetij in t. i. deležniškega korporacijskega upravljanja**, katerega nepogrešljiva sestavina je vsekakor tudi visoko razvit sistem delavske participacije.

5. Priprava predloga novele Zakona o varnosti in zdravja pri delu (ZVZD-1)

Sprejete »Smernice za delovanje svetov delavcev in ZSDS na področju varnosti in zdravja pri delu« kot temeljni usmeritveni dokument ZSDS s tega področja med drugim predvidevajo rekonstrukcijo veljavnega modela varnosti in zdravja pri delu, in sicer v smeri **nujne normative (o)krepitve vloge in pristojnosti delavskih predstavnikov pri urejanju tega področja v podjetjih**. V zvezi s tem bo treba s spremembami in dopolnitvami veljavnega Zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1):

1. svetom delavcev vrniti pravico do »soodločanja s soglasjem«, ki so jo pred letom 2001 že imeli, a je bila z novelo ZSDU-A iz neznanih razlogov ukinjena in nadomeščena zgolj s pravico do skupnega posvetovanja;
2. vzpostaviti posebna delavska predstavništva za VZD prav pri vseh delodajalcih, tj. tudi pri tistih, kjer delavci (še) nimajo oblikovanega sveta delavcev.

Predlog ključnih potrebnih novih zakonskih rešitev v tem smislu je v omenjenem dokumentu vsebinsko že izoblikovan, potrebno pa bo na tej podlagi čim prej pripraviti tudi **konkreten**

predlog besedila zakona o spremembah in dopolnitvah ZVZD-1 in ga posredovati pristojnim organom s pobudo za začetek zakonodajnega postopka.

6. Pobuda socialnim partnerjem za vključitev ZSDS v delovanje ESS

Številna, če ne že praktično vsa vprašanja, povezana s širšo problematiko razvoja delavske participacije v Sloveniji, so praviloma tudi predmet predhodne obravnave v Ekonomsko socialnem svetu (ESS), zaradi česar bi veljalo vsaj v teh primerih **v razpravo na njegovih sejah vključiti tudi predstavnike ZSDS**. V ta namen bo potrebno nasloviti ustrezno pobudo socialnim partnerjem, pri čemer bi bila še posebej dragocena podpora sindikatov.

II. Ustanovitev Sekcije ZSDS za varnost in zdravje pri delu

V zvezi z realizacijo uvodoma omenjenih »Smernic za delovanje svetov delavcev in ZSDS na področju varnosti in zdravja pri delu« bo treba **brez odlašanja pristopiti k oblikovanju Sekcije za VZD pri združenju**, kar je v skladu z ankaranskimi sklepi ena od aktualnih zadolžitev Predsedstva ZSDS. V ta namen bo treba čim prej imenovati člane »dvopartitno« sestavljenega odbora ter strokovnega sekretarja sekcije, ki bodo zadolženi za operacionalizacijo in izvajanje sprejetih programskih smernic na tem področju. Sekcija naj bi predvidoma začela z delom v začetku leta 2023.

December, 2022

dr. Elizabeta Zirnstein,
generalna sekretarka ZSDS

